

Dažādu sociāldemogrāfisko grupu izmantotās nodarbinātības stratēģijas un to ietekme uz ekonomiskās krīzes vērtējumu

Sanita Vasiļjeva¹, Taņa Lāce², Rīta Rungule²

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

¹ Doktorantūras studiju programma "Socioloģija",

² Socioloģijas un psiholoģijas katedra

Ievads. Krīzes situācijā indivīdi rada jaunas uzvedības stratēģijas, lai tiktu galā ar strauji mainīgiem apstākļiem. Viņu rīcībā ir gan valsts un pašvaldību sniegtie resursi, atbalsta sistēmas, gan pašu radītās palīdzības struktūras. Viens no būtiskākajiem iedzīvotāju dzīves aspektiem, kas mainījās krīzes ietekmē, ir nodarbinātība un ar to saistītais bezdarba pieaugums. Krīzes perioda nodarbinātības stratēģiju analīze dažādās sociāldemogrāfiskās grupās ļaus izvērtēt gan krīzes ietekmi uz iedzīvotāju dzīves līmeni, gan raksturot krīzes pārvarēšanas veidus.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Mērķis bija noskaidrot un analizēt Latvijas iedzīvotāju krīzes perioda stratēģijas nodarbinātības jomā un to ietekmi uz krīzes vērtējumu. Rīgas Stradiņa universitātes finansētā projekta "Krīzes pārvarēšana Latvijā: ekonomiskie, sociālie un komunikācijas aspekti" ietvaros SKDS 2013. gadā veikta Latvijas iedzīvotāju aptauja, izmantojot stratificēto nejaušo izlasi. Izlases apjoms – 1000 respondenti vecumā no 18 līdz 74 gadiem. Aptaujas metode – tiešās intervijas respondenta dzīves vietā. 2014.–2015. gadā veiktas 18 dziļās daļēji strukturētās intervijas.

Rezultāti. Krīzes periodā var izdalīt šādas nodarbinātības stratēģijas: 1) nodarbinātības pārtraukšana (reģistrēšanās par bezdarbnieku, bezdarbs ilgāk par gadu, uzņēmuma likvidācija un darbinieku atlaišana, priekšlaicīga pensionēšanās); 2) uzņēmējdarbības izmaiņas (īpašumā esoša uzņēmuma bankrotēšana, jaunas uzņēmējdarbības uzsākšana); 3) nodarbinātības slodzes vai nodarbinātības vietas izmaiņas (papilddarbs vai vairāku darbu darīšana, nodarbinātību ārzemēs).

Nodarbinātības pārtraukšana ir dominējošā krīzes perioda nodarbinātības jomas stratēģija – gandrīz trešdaļa respondentu (30%) ir piedzīvojuši bezdarba situāciju. Salīdzinoši augsts respondentu īpatsvars, kuriem ir nācies veikt kādas krīzes pārvarēšanas darbības nodarbinātības, materiālā nodrošinājuma un sociālās dzīves jomās, ir īstenojuši aktīvo nodarbinātības jomas stratēģiju, strādājot vairākās darba vietās / papilddarbu (16%) vai vismaz mēnesi strādājot ārzemēs (7%). Divām nodarbinātības jomu stratēģijām (nodarbinātības pārtraukšanai, nodarbinātības slodzes vai nodarbinātības vietas izmaiņām) ir izteiktāka saikne ar krīzes ietekmes vērtējumu – lielāks respondentu īpatsvars ar šīm nodarbinātības stratēģijām krīzes ietekmi vērtē kā ļoti lielu vai kā vidēju, savukārt respondenti ar uzņēmējdarbības izmaiņu stratēģiju sliecas krīzes ietekmi vērtēt neitrālāk vai pozitīvāk.

Neatkarīgi no izmantotās nodarbinātības stratēģijas viedokli par krīzes laika mācībām dominē koncentrēšanās uz saviem resursiem un nepieciešamība pašauties tikai uz sevi, bet nedaudz vairāk kā 10% gadījumu – vilšanās sociāli konstruētās institūcijās.

Secinājumi. Krīze bija un joprojām ir smaga pieredze bezdarbniekiem, cilvēkiem ar zemiem ienākumiem un zemu izglītības līmeni. Ekonomiskās krīzes rezultātā ir palielinājusies sabiedrības individualizācija un pazeminājusies sabiedrības saliedētības izjūta. Respondenti, kas izmanto nodarbinātības pārtraukšanas un nodarbinātības slodzes vai nodarbinātības vietas izmaiņu stratēģijas, vidēji par 40% biežāk nekā uzņēmējdarbības stratēģijas piemērotāji ir norādījuši, ka iedzīvotājiem ir jāsadarbjas ar citiem cilvēkiem un jāpalīdz citiem, bet vismaz uz pusi retāk nekā uzņēmējdarbības stratēģijas piemērotāji ir minējuši, ka iedzīvotājiem būtu aktīvāk jāiesaistās politikā un jācenšas ietekmēt politiskos lēmumus.

RSU zinātniskais projekts RSU ZP 15/2013.